

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПОЛІТИЧНИХ ЕЛІТ: РОЗМЕЖУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ТА ЮРИДИЧНИХ АСПЕКТІВ

Горева В. Ю.

*Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»,
м. Харків, Україна*

Для будь-якої існуючої політичної системи, у тому числі демократичної, ключовою проблематикою виступають взаємовідносини політичних еліт та мас. Ш.Л. Монтеск'є писав, що «принцип демократії зникає не лише тоді, коли втрачається дух рівності, а й тоді, коли утверджується дух граничної рівності і кожен хоче бути рівним з тим, кого він обирає собі у правителі» [1]. Пізніше Дж. Сарторі вважав, що проблему еліт слід розглядати, не тільки крізь призму того, хто володіє найбільшою владою, а і того, чи корелюється це з якостями її еліти. Оцінювання якостей еліти має проводитися постійно, еліта має виражати ідею «гідного вибору». Демократія, на думку вченого, може існувати тільки якщо еліта є прикладом для всього народу [2].

Україна сьогодні переживає виклики, що викликані удосконаленням механізмів реалізації народовладдя, а також формуванням розвинутого громадянського суспільства. Необхідною складовою демократичного державного правління, взаємовідносин народу і влади є політична відповідальність. Вольовий характер влади зумовлює необхідність відповідальності суб'єктів влади за її здійснення.

В науковій літературі є багато визначень та класифікацій політичної відповідальності, що своєю чергою не сприяє інституціалізації цього поняття. Під «політичною відповідальністю» може матися на увазі «соціальна», «державно-правова відповідальність», «конституційна відповідальність», «юридична відповідальність» та «правова відповідальність». Найчастіше політичну відповідальність ідентифікують саме як юридичну чи правову, що є помилковим.

Важливо окреслити поняття політичної відповідальності, з'ясувати особливості та засади її реалізації в сучасному демократичному суспільстві. Це є метою даної статті.

У сучасній філософії «відповідальність» має наступне значення – філософсько-соціологічне поняття, яке характеризує міру відповідності поведінки особи, групи, прошарку, держави наявним вимогам, діючим суспільним нормам, правилам співжиття, правовим законам; співвідношення обов'язку і міри його виконання суб'єктом (особою, групою, класом) [3].

За характером соціальних норм можна виокреслити моральну і юридичну відповідальність. При цьому моральна відповідальність є предметом дослідження етики, а юридична – правознавства.

Політична відповідальність може знаходитися у системі суспільних відносин «людина (група людей) та норма», а також у системі «людина (група людей) та виборець».

Таким чином, є цілком логічним поділення загального поняття «політична відповідальність», як різновиду соціальної відповідальності, на більш вузькі: «морально-політична відповідальність» та «політико-правова відповідальність».

В правознавстві питання відповідальності визначенні шляхом законодавчого врегулювання, а саме встановлення дисциплінарної, адміністративної, кримінальної, цивільної, конституційно-правової та міжнародно-правової відповідальності.

Зрозуміло, що моральна відповідальність не вносить змін у майнове, правове й політичне становище політичної еліти, не закріплює свою негативну оцінку реальним покаранням [4].

Кожний вчинок людини є результатом обраного нею рішення в умовах морального вибору, що відповідно перетинає інтереси інших людей, суспільства. Як висновок - одержаний від такого вибору результат набуває значення для всього суспільства. Таким чином цілком закономірно, що дії політичної еліти повинні мати моральну основу і визначатися моральними принципами всього суспільства чи його більшості.

На практиці моральна відповідальність локалізується і дії у вигляді громадської думки, суспільної довіри, осуду поведінки. Це є своєрідним зв'язком політичної еліти із суспільством.

Таким чином, моральний аспект відповідальності політичної еліти полягає у наступному:

- брати на себе наслідки своїх дій і рішень в повній мірі;
- бути готовим пояснювати, виправляти і нести покарання за такі дії та рішення.

У висновках зазначимо, що політична відповідальність є самодостатнім різновидом соціальної відповідальності, вона регулює самостійну сферу соціальних відносин і поширюється на відповідне окреме коло осіб. Політична відповідальність є ширшим поняттям ніж юридична відповідальність, оскільки не обмежується настанням лише тільки юридичних наслідків.

Література:

1. Ш.Л. Монтеск'є «Про дух законів» URL: <https://arheve.org/read/bibliotheque/esprit-des-lois>
2. Sartori G. Parties and Party Systems: A Framework for Analysis / Giovanni Sartori. – Cambridge; New York: Cambridge University Press, 1976. – 383 p.
3. Філософський енциклопедичний словник/ НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди ; голов. ред. В. І. Шинкарук. - Київ : Абрис, 2002. – 742 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Shynkaruk_Volodymyr/Filosofskyi_entsyklopedychnyi_slovyk.pdf
4. Кресіна І.О., Балан С.В. Політична відповідальність: суть, ознаки, особливості. - К.: Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2009. – 68 с.
5. Мельник Ю.П. Визначення поняття «політична відповідальність»: наукові погляди та підходи до його тлумачення. Південноукраїнський правничий часопис. 2-2020. С. 9-13. URL: http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2020/2/2_2020.pdf

ФІЛОСОФІЯ ПОЛІТИКИ: ОСНОВНІ КОНЦЕПТИ ТА ПРИНЦИПИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Жеребятнікова І.В.

Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця, м. Харків, Україна

Для сучасного українського суспільства характерні докорінні перетворення у всіх сферах соціального життя, які супроводжуються появою відповідних моделей розвитку, спрямованих на подолання протиріч суспільства і держави та формування нової парадигми їх взаємодії. Зокрема, зміни у політичній сфері пов'язані з плюралістичною організацією влади, динамічним розвитком політичних комунікацій, інтеграцією широких мас населення в політичний процес, переосмисленням політичних цінностей тощо. За таких обставин виникає потреба формування нової філософсько-політологічної парадигми, яка, з одного боку, стимулюватиме цивілізаційний розвиток української держави, а з іншого – дозволить зберегти національну, етнічну і, зрештою, особистісну індивідуальність. Філософія політики посідає особливе місце у формуванні світогляду, осмисленні загальнолюдського, гуманістичного змісту етичних, естетичних і правових цінностей сучасного світу.

Сучасна політика передбачає цивілізовані демократичні форми управління і регулювання діяльності людей, які використовуючи владні функції, в межах закону, відстоюють свої інтереси та сприяють гармонізації інтересів суспільства і держави. Політика при цьому розуміється як інструмент гуманізації суспільства, забезпечення його стабільності, громадянського миру, демократизації держави, верховенство права. У рамках політичної філософії звертається увага на універсальні, засадничі принципи політики, які